

„Zilele teatrului reșițean”

■ VICTOR ERNEST MAȘEK

Creatorii despre creație

Începe să devină tradiție, în cadrul „Zilelor teatrului reșițean”, organizarea unei dezbateri pe o temă de mare actualitate: *raportul dintre creativitatea artistică și creativitatea tehnico-științifică*. Cadrul este cum nu se poate mai potrivit, vechea cetate muncitorească a Reșiței reprezentînd unul dintre cele dintii locuri de afirmare a unei creativități și capacități tehnice românești, competitive în plan european, și totodată vatra unor bogate tradiții și împliniri culturale. Simbolic ni se pare și modul în care, asemeni unei măști originare a tuturor energiilor creatoare, marea uzină cuprinde și înglobează, nu numai la figurat, ci și la propriu, orașul și prestigioasele sale instituții cultural-artistice. Între ele, ajuns la vîrsta de 30 de ani, Teatrul de Stat, principal ferment al vieții spirituale locale, era, evident, cel mai indicat să rostească replica ce revenea artei în dialogul despre creativitate, purlat cu reprezentanții talentului și creativității tehnice — colectivul de muncitori și ingineri ai Întreprinderii constructoare de mașini Reșița. Dealtfel, teatrului reșițean îi revine meritul inițierii acestui dialog, prin care, pentru prima dată la noi, sînt reuniți în mod sistematic și organizat, în jurul unei mese rotunde, reprezentanți ai performanțelor tehnico-materiale și ai celor spiritual-artistice, spre a-și confrunta opiniile, experiența, căutările, rezultatele pozitive și insatisfacțiile, în raport cu numitorul comun al ambelor tipuri de activitate: CREATIVITATEA. O temă și o problematică de o deosebită valoare euristică, ce are toate șansele ca, în condițiile abordării ei din perspective atît de diferite și pe baza unei analize pluridisciplinare, să pună în lumină aspecte noi, nebănuite, ale muncii de creație, ipostaze inedite ale acesteia, precum și sugestii utile pentru fiecare dintre părți. În mare parte, acesta a și fost rezultatul celei de-a doua dezbateri, desfășurate în decembrie 1979 și găzduită de I.C.M.R.

Învățînd din experiența primei dezbateri, din 1978, organizatorii s-au străduit, de astă dată, să asigure un cadru teoretic mai riguros și să canalizeze discuția spre cîteva probleme principale. În acest scop, conducerea colocviului a fost încredințată unui sociolog cu vechi preocupări în domeniul studiului creativității, doctorul în filozofie Haralambie Culea. Participanții la discuție — muncitori, tehnicieni și ingineri ai I.C.M.R., cercetători ai laboratorului de psihologie uzinală, actori și regizori ai teatrului reșițean, precum și invitați de organizatori, un grup de dramaturgi, critici dramatici și esteticieni — au pornit de la recunoașterea necesității de a se analiza nu numai rezultatele, dar și izvoarele și condițiile favorizante ale creativității, direct legate atît de înzestrarea nativă, cit și de solicitările și stimulările concrete de la locul de muncă, nu întotdeauna luate în considerație în suficiență măsură, cum s-a arătat. S-a evidențiat, de asemenea, și necesitatea unei definiiri mai riguroase a termenilor, întrucît, dacă e adevărat că un anumit grad de creativitate (latentă) face parte din zestrea de capacitate a oricărui individ, nu orice activitate de producție materială sau spirituală, integrată unui proces de ansamblu care, în final, are ca rezultat crearea de noi valori economice sau culturale, este, la rîndul ei, o activitate de creație propriu-zisă. O viziune inflaționistă riscă să ducă la ștergerea diferenței specifice dintre un *act creator*, prin care se realizează o entitate (materială sau spirituală) *calitativ nouă*, și simpla reproducție mecanică, stereotipă, ce nu asigură decît sporirea și reproducția *cantitativă* a realității. Asemenea acte de stereotipie rutinieră, necesare *eficienței* manipulării a mașinilor-unelte și randamentului muncii, înlocuiesc uneori creația autentică în cadrul elaborării unui produs artistic. De cîte ori n-am observat și de-

(Continuare la p. 89)

lua care devine „o instituție americană” — cum spune Odets — va fi, inevitabil, ciuntită, gândurile lui vor fi programate de alții, sentimentele, calculate, direcționate cu precizie și răceală. Piesa urmărește, tensionat, destinul unui actor ajuns pe culmile gloriei, cu prețul renunțării atât la adevărata sa artă, cât și la o viață afectivă autentică, deoarece știe că a refuza statutul de marionetă înseamnă a fi înlăturat brutal din competiție, iar a-și alege modul de viață echivalează cu a-și distruge „cariera”. În interpretarea lui Radu Beligan, sinuosul, chinuitorul drum către sine al personajului — construit din ezitări, frământări, căderi și înălțări — e trasat cu remarcabilă forță dramatică; o desăvârșită știință a echilibrului, a armonizării nuanțelor, conferă eroului putere de a emoționa, autenticitate, ferindu-l de aura de melodramă care îl putea amenința. Un rol deosebit i se datorcă și Sandei Toma; eroina ei, desenată din linii fine, se reliefează, totuși, pregnant în structura dramatică. Cuvinte de apreciere se cuvin, de asemenea, lui Mircea Șeptilici, Vasilică Tastaman, lui Mihai Fotino și, nu în ultimul rând, regizorului Dan Puican, pentru o montare sobră, dar expresivă.

Este de apreciat reluarea pe post, la anumite intervale de timp, a unei mai vechi premiere a teatrului radiofonic: *Monumentul eroului* de Ieronim Șerbu. Insuficient cunoscută este această singură piesă de teatru a remarcabilului prozator și publicist, deși nu puține calități de ordin dramatic ar fi în măsură s-o recomande. O comedie amară, o piesă „rea”, ce ne propune o meditație asupra valori-

lor morale pe care le profesăm, pe care uneori le afirmăm doar. Un tânăr mort în război devine eroul urbei, celebrat cu pioșenie de familie și de concetățeni; se constituie o societate care-i poartă numele, este ridicat, spre veșnică amintire, un monument în grădina publică. Sacrificiul său, util sau nu pe cîmpul de bătaie, se dovedește deosebit de fertil pentru părinți, devine o adevărată sursă de venituri — și nu neînsemnate — pentru aceia care știu să *folosească* moartea tînărului. Faptul că acesta nu murise, întorcerea lui peste ani, nu mai schimbă nimic: el era necesar celor din jur ca *erou*, nu ca ființă vie, traumatizată de experiența trăită, el trebuie să rămână *erou*, să rămână simbol; altfel, armătura de superbe sentimente patriotice, tot eșafodajul de înălțătoare sentimente riscă a se prăbuși. Reacția familiei e, deci, foarte clară: tînărul nu va fi recunoscut, el trebuie să fie, și va fi, declarat un impostor. Comedia lui Ieronim Șerbu are o extraordinară gravitate, replicile comice ori declarațiile sforăitoare acoperă un cutremurător abis moral. O conjurație a necinstei face ca realitatea să se incline, învinsă, în fața imaginii sale grotesc parodiate. *Monumentul eroului* este un foarte interesant text de teatru, care ar merita, neîndoind, atenția scenelor noastre, și este un merit al teatrului radiofonic acela de a fi realizat o montare de ținută, un decupaj riguros și sensibil al ideilor.

Cristina Dumitrescu

(Continuare de la p. 67)

plîns acest „rid” al inautenticității pe fețele unor actori, manierizați din comoditate... Așa cum nu orice șurub realizat pentru un motor, ce poate însemna o mindrie a geniului științific românesc, reprezintă, prin el însuși, un act de creație, nici orice rostire a unei replici dintr-o piesă nemuritoare nu este, automat, creație artistică. Dar, dacă un agregat poate fi realizat din subsansabluri corect și anonim executate, fără a-și pierde în final calitatea de creație tehnică remarcabilă, o structură artistică finită nu poate lua naștere din prefabricate standardizate, actul creator fiindu-i necesar la toate nivelurile și în toate etapele constituirii ei.

De o deosebită importanță ni s-a părut și accentuarea ideii intercondiționării și influenței reciproce între cele două tipuri de creativitate. Astfel, exercițiul într-un anume domeniu al activității estetice (ca artist amator, de pildă) se răsrînge pozitiv și asupra imaginației și inițiativei

creatoare a indivizilor respectivi, în producție. În acest sens, Festivalul național „Cîntarea României” reprezintă o exemplară și extrem de utilă formă de stimulare a creativității latente a maselor, nu întotdeauna și nu îndeajuns solicitate de tipul de activități cotidiene, puternic mecanizate și automatizate, în care le îngreuează producția. Or, se știe, o funcție spirituală, ca și un organ neutilizat multă vreme, se atrofiază; iar, pentru anchi-loza spirituală nu există cîrje ori scaune pe roțile.

Următoarea rundă a dezbaterilor pe această temă ar avea de cîștigat prin delimitarea mai strictă a subiectului, desprinzîndu-se din tema generală doar o anumită problemă, care să poată fi analizată eficient. Totodată, salutăm cu căldură inițiativa Teatrului de Stat din Reșița, și mai ales intenția de a o permanentiza și instituționaliza, și vedem în acest colocvii șansa ca „Zilele teatrului reșițean” să dobîndească timbrul specific, în contextul diverselor colocvii și festivaluri teatrale anuale.